

IVN, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie Afdeling Veenendaal-Rhenen

Jaarverslag 2019 BIJLAGE 1

**Ons
Werk**

Inhoudsopgave

1	Verslagen van de werkgroepen	2
1.1	Excursies	2
1.2	Gidsen op verzoek / Activiteit op aanvraag	3
1.3	Scholen (Veenendaal).....	3
1.4	Duurzaamheid	7
1.5	Scholen (Rhenen)	8
1.6	Mediatheek	9
1.7	Natuurtuin Diddersgoed.....	10
1.8	Tuin De Groenhof	12
1.9	Natuurpaden	12
1.10	Weidevogelbeschermgroep Binnenveld-West (WBW)	14
1.11	Planten.....	26
1.12	Bomen en Openbaar Groen	27
1.13	Vogels	28
1.14	De Zwammen.....	28
1.15	Groene Blad, Internetsite en nieuwsbrief	28
1.16	PR-werkgroep	29
1.17	Cursussen en Lezingen	29
1.18	NatuurWerkt!	30
1.19	Moestuin De Duiventoren	32
1.20	Vertrouwenspersoon.....	34

1 Verslagen van de werkgroepen

1.1 Excursies

De werkgroep heeft als doel:

- ✓ Jong en oud enthousiasmeren voor de natuur en de toegankelijk en bekendheid van de natuur rond Veenendaal en Rhenen en omgeving vergroten;
- ✓ Verspreiden van kennis over de natuur door realisatie van het wandelprogramma, waar iedereen aan mee kan doen;
- ✓ Goede contacten met de boswachters te onderhouden;
- ✓ Via lokale media de excursies te promoten.

Het in 2019 programma gerealiseerde programma

Maart	Bomen in de winter	Juli	Kwinteloijen (vlinders, libellen en andere insecten)
	Schone Stappenwandeling in Oost		2 x Kasteelpark Renswoude
	2 x Kwinteloijen Paddentrek	Augustus	Kasteelpark Renswoude
April	Prattenburg IVN natuurplek	September	Schone Stappenwandeling in West
	2x Fietstocht Binnenveld (Weidevogels)		Burlen van Edelherten
Mei	Vroege vogel excursie		Paddenstoelen in Prattenburg
	Groene grens	Oktober	Natuurroute 'Pr8ige Heuvelrug deel Prattenburg'
	De Blauwe Hel		Wandeling door het Binnenveld Harsloërpak
Juni	De Blauwe Hel		Paddenstoelen op de Grebbeberg
	Schone Stappenwandeling in Zuid		Paddenstoelen in Kwinteloijen
	Nationale IVN Slootjesdag	November	Oma-Opa en kleinkinderentocht – Herfst
			Schone Stappenwandeling in Noord

De 26 geplande excursies zijn op een enkele uitzondering na doorgegaan met deelnemersgroepen van wisselende omvang.

Gidsen in 2019

Ingrid Belser, Ria van de Bor, Bert Budding, Aly van Eijk, Cokkie Gadella, Janny Groenleer, Gert ten Haaf, Karin Houtzager, Roelof de Jong, Ina Kok, Bert van Leeuwen, Gerrit van Leeuwen, Dorthy Reijn, Wim van Rotterdam, Bert van Spanje, Maja Stavleu, Carlo van de Weerd, Willemien Wildeman, en Jannie van der Linden (coördinator tot medio 2019).

Vacature coördinator

De werkgroep heeft tot vanaf medio 2019 geen coördinator. Peter van Krugten en Nico Bosman hebben zich uitermate ingespannen om samen met de gidsen voor 2020 weer een uitdagend programma rond te krijgen. Waarvoor onze hartelijke dank!

1.2 Gidsen op verzoek / Activiteit op aanvraag

Er is dit jaar veelvuldig een beroep op de werkgroep gedaan door tal van organisaties, waaronder Stichtingen, zorgboerderijen, bedrijven en particulieren. Het ging daarbij om rondleidingen, workshops, bedrijfsuitjes en activiteiten t.b.v. instellingen zoals de Zorggroep Charim, de Eekhoeve, Havezathe en de Leersumse school.

Het totale aantal deelnemers bedroeg: 256.

Het IVN ontving voor bewezen diensten en verstrekt materiaal een bedrag van 320 euro. Binnen de pr-werkgroep is overleg geweest over wat een redelijk bedrag is wat wij als IVN voor dit soort activiteiten kunnen vragen. De meningen daarover waren sterk verdeeld. Uiteindelijk is besloten dat wij per gids 40 euro zullen vragen, met dien verstande dat daar ook uitzonderingen op gemaakt kunnen worden, zowel naar boven als naar beneden. Grotere instellingen zoals banken en grote bedrijven zal standaard 100 euro in rekening worden gebracht.

De activiteiten van de werkgroep zijn bij uitstek geschikt voor de promotie van het IVN. Dit is zowel mondeling als middels folders dan ook op grote schaal gebeurd en heeft ook nieuwe leden opgeleverd.

De komende tijd zal een standaard formulier worden gemaakt voor de inschrijvingen en verder gaat de werkgroep door op de ingeslagen weg.

De werkgroep bestaat uit een coördinator, zij wordt bijgestaan door een tiental gidsen die op afroep beschikbaar zijn.

Cokkie Gadella (coördinator), T: 0318 – 550 806, E: cokkiegadella@hotmail.com

1.3 Scholen (Veenendaal)

De Scholen werkgroep (SWG) Veenendaal van IVN Veenendaal-Rhenen streeft naar het stimuleren van het natuur- en milieuonderwijs in het Basisonderwijs en Speciaal onderwijs.

Buitenlessen en natuuronderwijs op school zijn lang niet altijd meer vanzelfsprekend. De scholenwerkgroep IVN maakt het daarom voor scholen en leerkrachten makkelijk en leuk om met natuureducatie aan de slag te gaan, zowel in de klas als daarbuiten. Natuur en de vrijheid om buiten te bewegen, is belangrijk voor kinderen. Door natuuronderwijs, natuureducatie of natuurbeleving stimuleer je milieubewust gedrag bij kinderen. Unieke ervaringen in de natuur zijn zelfs bepalend voor het gedrag nu en in de toekomst.

Gerealiseerde prestaties 2019

1. Speurtocht en kabouterpad in de tuin van De Groenhof voorjaar voor de groepen 1 t/m 5.
De kinderen gaan in kleine groepjes met opdrachten aan de gang. De opdrachten variëren van het voelen, ruiken, proeven en goed kijken naar planten, het belopen van een blote voetenpad, een spannend beestjespad, tot het vangen van waterdiertjes.
7 Scholen met 11 groepen en 218 leerlingen hebben gebruik gemaakt van dit aanbod.
2. Speurtocht en kabouterpad in de tuin van De Groenhof excursie.
De opdrachten zijn geheel aangepast aan de herfst.
5 Scholen met 8 groepen en 193 leerlingen hebben hiervan gebruik gemaakt.

3. Zorg voor Natuur

Het project Zorg voor de Natuur voor leerlingen van de groepen 7 of 8, vond het twintigste jaar plaats in samenwerking met Staatsbosbeheer. In het najaar werden er bomen omgezaagd in het bos en in het voorjaar was er een terugkomdag waarbij de leerlingen allerlei opdrachten kregen van Boswachter Jelle Bais. Doordat in verband met veiligheidsvoorschriften geen goede locatie meer te vinden was, is het werken in de natuur dit jaar niet doorgegaan.

O.l.v. Jelle Bais van Staatsbosbeheer en met ondersteuning van de SWG namen 4 scholen met 5 groepen en 121 leerlingen deel aan de terugkomdag.

4. Natuurtuin Diddersgoed

De excursie in de natuurtuin Diddersgoed zijn geschikt voor de groepen 3,4 en 5.

In de tuin leren de kinderen goed te kijken naar planten en diertjes, waarbij de overige zintuigen ook aan bod komen. Spannend is het voor ze om te lopen door een soort doolhof van riet. Daarnaast krijgen de kinderen uitleg over het leven van de bijen door de imkers Henk Korving, Ben Hovestad en Egon Schweigmann en aan de hand van de bijenkorven die in de tuin aanwezig zijn. 7 Scholen met 8 groepen en 220 leerlingen zijn dit jaar in de tuin ontvangen.

5. Sloopjesexcursies

De sloopjesexcursies worden in het stadspark gehouden waar de kinderen van groep 6, 7 en 8 zelf aan de slag gaan met schepnetten en zoekkaarten.

In totaal heeft de SWG 12 scholen met totaal 15 groepen en 238 leerlingen in het stadspark mogen ontvangen.

6. Nationale Boomfeestdag

Op 13 maart vond de Boomfeestdag plaats en mochten 24 leerlingen van groep 6 van De Grondtoon boompjes planten. Vervolgens gaven de SWG gidsen een les over bomen, werden takken gedetermineerd en werd de les afgesloten met een natuurbingo.

7. Hengelsport vereniging

In de maand mei, verzorgde de SWG weer een theorieavond (met lesmateriaal van het IVN) en een praktijkavond over de sloot voor 24 kinderen van de jeugdopleiding van Hengelsportvereniging de Rietvoorn. De SWG leert de kinderen daarbij om zorgvuldig om te gaan met dier en plant.

In totaal hebben 17 scholen en een vereniging samen met 1.152 kinderen gebruik gemaakt van ons aanbod.

De scholen werkgroep Veenendaal bestond in 2019 uit de volgende gidsen:

Ada Westerink	tot 8-2019
Piet Knopperts	vanaf 9-2019
Heleen Veldman	
Henriette Prins	
Jannie van der Linden	tot 8-2019 coördinator
Janny Groenleer	
Bert de Ruiter	vanaf 8-2019 coördinator
Bert van Leeuwen	invaller
Cokkie Gadella	invaller

Ook met dank aan onze Imkers Henk Korving, Ben Hovestad en Egon Schweigmann en onze harde

tuinwerkers Arie Rijneveld, Jacque Buysse en Hanneke Baretta voor de zintuigbakken en de werkgroep Diddersgoed die de natuurtuin altijd weer tip top onderhouden.

Detailoverzicht activiteiten .

2019	Scholen	zorg voor de natuur		slootjes- excursie	herfst- excursie	Groenhof- tuin	Groenhof- tuin	Voorjaar	Diddersgoed	boomfeestdag	Kwinte- loolij		
		groep	leerl	groep	leerl	groep	leerl	groep	leerl	groep	leerl	Groep	leerl
1	Beatrixschool	gr 8	21										
2	BSO Kwink + KluppluZ												
3	BSO Kwink Scooby Doo												
4	CBS Tamim				30								
5	Calvijnsschool												
6	Het Perron/CSV												
7	De Burcht				1a,1b/2b,2a	75							
8	De Ceder												
9	De Grondtoon	8	32		20				5	27	6	24	
10	De Plantage												
11	De Schakel			6	26				3,4	57			
12	De Steenblok												
13	Het Visnet (Overberg)												
14	De Windroos												
15	Engelenburgschool				4/5/6	29							
16	Het Baken - 1			6a,6c,6b	68		1b,7c	32	4a,4b,4c	75			
17	Het Baken - 2						5b	22					
18	Het Erf												
19	Het Mozaiek /Wereldkidz												
20	Het Speelkwartier	7a,7b	40	6a, 6b	48		4a,4b	50					
21	Juliana van Stolbergschool - Hoofdlocatie			5/6	12		3,7/8	35					
22	Juliana van Stolbergschool - Sterke arm						1/2	9	3/4/5	11			
23	Juliana van Stolbergschool/School Juul	7,8	28	6	17		1/2,5	39	4	20			
24	Montessorischool											5	34
25	Oranjeschelp												
26	Patrimoniusschool				30	3a,3b	40	3	31				
27	Rehobothschool			6a,6b,6c	63	1a	28		3a	30			
28	Schoon/Alex												
29	Plusklas												
30	Vuurvlinder												
31	DE Plantage			5/6	24								
32	De Blink					21							
32													
sub-totaal aantal leerlingen			121		338		193	218		220		24	34
sub-totaal aantal groepen		5		15		8	11		8		1		49
sub-totaal uren in 't veld		30		60		32	44		32		10	9	217
Totaal aantal leerlingen		1148											
Totaal aantal schoolgroepen		49											
Totaal bestede uren in het veld		217											
Totaal voorbereidingsuren		100											

Grand-totaal				
aantal kinderen	1142			
aantal groepen	51			
aantal mens uren	378			
aantal gidsen	9			
Gidsen	2019			
Ada Westerink	tot 8-2019			
Piet Knoppert	vanaf 9-2019			
Heleen Veldman				
Henriette Prins				
Jannie van der Linden	tot 8-2019 coördinator			
Janny Groenleer				
Bert de Ruiter	vanaf 8-2019 coördinator			
Bert van Leeuwen	invaller			
Cokkie Gadella	invaller			

Plannen 2020

Uitbreiding werkgroep

Het streven van de scholenwerkgroep is om meer schoolkinderen dan nu te bereiken. Hiervoor zijn meer schoolgidsen nodig. Gelukkig hebben zich inmiddels weer twee mensen aangemeld die met ons

mee willen doen namelijk Theo Hattink en Marie Josée Heijnen. Verdere uitbreiding is echter gewenst. Daarom willen we promotie materiaal gaan ontwikkelen.

Implementatie EDSO

De werkgroep gaat in 2020 gebruik maken het programma EDSO; De digitale NME gids, een catalogus en reserveringssysteem voor Natuur- en milieu educatie. We kunnen hiermee de scholen nog beter faciliteren bij hun natuur- en milieu onderwijs. Het complete programma van zowel de scholenwerkgroepen Veenendaal en Rhenen alsmede van de mediatheek is voor de leerkracht dan in een opslag te zien en online te reserveren.

Uitvoering excursieprogramma

De volgende excursies bieden wij in 2020 aan:

Voorjaar	april/mei	Groenhoftuin	Speurtocht	groepen 3 t/m 8
			Kabouterpad	groepen 1 en 2
	juni		Waterdiertjes	groep 6,7 en 8
Zomer	juli		Diddersgoed	groep 3 t/m 5
	mrt en nov		Zorg voor Natuur	groepen 7 en 8

Overige jaarlijks terugkomende activiteiten.

De SWG Veenendaal wordt jaarlijks gevraagd om de volgende activiteiten te ondersteunen met natuurlessen:

- ✓ Boomfeestdag
- ✓ Cursus van de Hengelsportvereniging 'De Rietvoorn'.

Nauwere samenwerking met Mediatheek en SWG Rhenen

Tot op heden hebben de drie op schooleducatie gerichte werkgroepen SWG Veenendaal, SWG Rhenen en de Mediatheek door verschillende oorzaken weinig contact met elkaar. Ieder gaat zijn eigen gang. Nauwere samenwerking is noodzakelijk en biedt vele voordelen. Betere afstemming op aanschaf en ontwikkeling van lesmateriaal, scholen kunnen effectiever gefaciliteerd worden en wanneer nodig kunnen wij elkaar uithelpen door uitwisseling van gidsen enz.

Kwinteloijen

In het verleden heeft de SWG Veenendaal regelmatig gebruik gemaakt van Kwinteloijen voor hun natuurlessen. Op verzoek van de Montessorischool 'Aan de Basis' doen wij dat nog steeds.

Het voornemen van de werkgroep is om natuurlessen op deze locatie in de herfst weer in ons programma op te nemen.

De gemeenten Rhenen en Veenendaal staan een verdere ontwikkeling van dagrecreatie van dit terrein voor met een gelegenheid voor horeca met mogelijkheden voor natuureducatie i.s.m. het IVN. Dit biedt veel mogelijkheden voor beide scholenwerkgroepen. Wij houden daarom de ontwikkelingen daarin scherp in de gaten.

Scholen krijgen steeds meer moeite om ouders te vinden die meegaan op locatie. Dit is een van de oorzaken dat excursies in de natuur minder worden bezocht. Dat is een landelijke trend. Het is daarom goed om alternatieven aan te bieden voor een natuur buiten les in de schoolomgeving. De volgende vier mogelijkheden worden daartoe ontwikkeld

Dierenkampje Dragonder

Het vernieuwde Dragonder Dierenkampje biedt prachtige mogelijkheden voor boeiende lessen. Contacten zijn inmiddels gelegd en lessen worden ontwikkeld.

Tiny Forest

In Petenbos is door de gemeente Veenendaal i.s.m. het landelijk IVN een Tiny Forest aangelegd. Twee scholen in de buurt De Burcht en Het Mozaïek hebben dit Petenbosje geadopteerd. De bedoeling is dat daar buitenlessen door deze scholen gehouden worden. Als SWG kunnen wij hen daarbij faciliteren en bijstaan. Mogelijkheden om deze locatie op te nemen in ons lesprogramma ook voor andere scholen kan worden onderzocht.

Gastles Binnen/buiten op school

De mogelijkheid van een binnen/ buiten les willen we dit jaar aan gaan bieden. Een korte voorbereidende les binnen om daarna direct naar buiten te gaan om de natuur te onderzoeken op een locatie direct in de schoolomgeving.

Moestuinproject

De mogelijkheden hiervoor worden samen met de IVN moestuin Remmerstein en Stichting Buitenzorg in het Ruisseveen, onderzocht.

Boerderij educatie

Als IVN SWG Veenendaal en Rhenen kunnen wij de scholen via het EDSO programma boerderij educatie aanbieden van de vereniging 'Boerderij in de kijker'. Enkele boeren uit onze omgeving zijn hierbij aangesloten en ontvangen scholen op hun boerderij.

Bert de Ruiter (coördinator), T: 06 – 28 20 26 84, E: deruiterbert1@gmail.com

1.4 Duurzaamheid

De werkgroep stelt zich ten doel om Duurzaamheid binnen IVN gestalte te geven.

Samen Duurzaam Veenendaal (SDV)

In 2019 heeft de coördinator namens IVN de diverse vergaderingen van Samen Duurzaam Veenendaal bezocht en deelgenomen aan de organisatie van vier Duurzaamheidscafés. De gemeente Veenendaal stimuleert activiteiten op gebied van Duurzaamheid en verleent subsidie aan Samen Duurzaam Veenendaal.

Duurzaamheidscafés

In 2019 zijn er vier Duurzaamheidscafés georganiseerd met elke avond een thema, een spreker en pitches van diverse initiatieven in Veenendaal. Deze hebben plaatsgevonden in de Cultuurfabriek.

- ✓ 20 februari: groene tuinen met tuinman Henk Hark en diverse pitches;
- ✓ 22 mei: duurzaam bouwen met Joost Straat en diverse pitches
- ✓ 7 oktober: duurzaam leven, hoe doe je dat in Veenendaal met Carla Dik-Faber, Pubquiz;
- ✓ 11 december: duurzaam dineren in december met Veenendaal4Fair, EkoPlaza en de Good Fish Foundation.

Schone stappenwandelingen

Er zijn vier 'Schone Stappen' wandelingen georganiseerd. Deze staan in de IVN publieksfolder. Elk seizoen is er in een van de wijken van Veenendaal een wandeling waarbij afval geraapt wordt. Deze wandelingen worden begeleid door Saskia Koolen en Ton Ezendam en Henk te Paske. Waarbij Ton ook voor de afvoer van het afval zorgt.

- ✓ 9 maart: start Ontmoetingshuis Oost;

- ✓ 15 juni: start Groenhof
- ✓ 14 september: start parkeerplaats station west
- ✓ 9 november: start Ronde Erf

In 2019 hebben we ons aangesloten bij Team Clean, een clubje vrijwilligers die zichzelf ten doel stellen Veenendaal schoner te maken. De initiatiefnemer hiervan is Tjeerd de Vries

Duurzaamheidsmarkt

In 2019 is er door de gemeente Veenendaal een Duurzaamheidsmarkt georganiseerd. De werkgroep Duurzaamheid heeft zich daar namens IVN Veenendaal-Rhenen gepresenteerd. Deze markt vond plaats op 11 oktober en werd goed bezocht.

Recyclesint

Ook dit jaar voor de tweede keer een actie van Bianca Kleijer. Zij heeft leden van SDV gemobiliseerd om in het Ontmoetingshuis een speelgoed ruilmarkt te houden. Ouders brengen het speelgoed waar hun kinderen mee uitgespeeld zijn en krijgen daar waardebonnen voor om 'nieuw' speelgoed uit te kiezen. Een succesvolle actie ondersteund door <https://recyclesint.org/>

Financiën

De gemeente subsidieert activiteiten op gebied van duurzaamheid (dit verloopt via Samen Duurzaam Veenendaal) vandaar dat de werkgroep nauwelijks onkosten heeft. De vaste deelnemers van de Schone Stappen wandelingen hebben eenmalig met elkaar koffie gedronken, dit is gedeclareerd.

De werkgroep bestaat uit vaste leden Ton Ezendam, Saskia Koolen, Henk te Paske en Dorthy Reijn (Coördinator). Bij activiteiten wordt een beroep gedaan op diverse leden van IVN Veenendaal-Rhenen.

Dorthy Reijn (coördinator), M: 06 - 11 16 84 31, E: d.reijn@xs4all.nl

1.5 Scholen (Rhenen)

In het verslagjaar 2019 heeft de werkgroep de volgende activiteiten uitgevoerd in het kader van ondersteuning natuuronderwijs basisscholen en van de buitenschoolse opvang in de gemeente Rhenen:

1. Leden van de werkgroep hebben assistentie verleend bij het onderhoud van de leskisten, die aan de scholen werden uitgeleend. De leskisten zijn eigendom van de gemeente Rhenen en bevinden zich in het Huis van de Gemeente. De uitgifte wordt verzorgd door een ambtenaar van de gemeente;
2. In het voorjaar hebben we vaarten met de Blauwe Bever gedaan. Deze vaarten waren met schoolkinderen van de scholen: Eben Haezerschool, Cunerashool en Ericashool. Deze vaarten zijn gedaan in samenwerking met de Blauwe Bever. We hebben in totaal met 202 kinderen gevaaren. Het was een groot succes;
3. In het voorjaar hebben 50 leerlingen van groepen 5 van de basisscholen in de gemeente Rhenen een excursie gemaakt naar het natuurgebied De Blauwe Kamer (gelegen tussen Rhenen en Wageningen) of Plantage Willem III te Elst onder begeleiding van IVN gidsen van de scholenwerkgroep;
4. In het voorjaar hebben we de kinderen van de BSO vermaakt op de Laarsenberg bij Candia. Dit waren in totaal 52 kinderen;

5. In de zomer hebben we voor de kinderen van groep 3 van de Cuneraschool een excursie gegeven op de Grebbeberg voor in totaal 35 kinderen;
6. In het najaar hebben ongeveer 258 leerlingen van de onderbouw en enkele bovenbouwgroepen van de basisscholen een herfstexcursie/wandeling gemaakt in de Rhenense stadsbossen en de bossen bij Elst, ook weer onder begeleiding van IVN gidsen.

In totaal hebben 597 kinderen in 2019 natuuronderwijs via de SWG Rhenen gehad.

Harald Arissen (coördinator), T: 0317 – 616 705, M: 06 - 83 35 43 09, E: haraldarissen@hotmail.com

1.6 Mediatheek

De mediatheek streeft naar het opbouwen van een brede collectie materialen en boeken op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid. Zij stelt deze beschikbaar voor iedereen die daarin geïnteresseerd is. Bij aanschaf voor de mediatheek ligt het accent op milieu- en natuur educatieve materialen voor de basisschool en kinderopvang, op bevordering van de deskundigheid van de leden van onze werkgroepen en op de basisschooljeugd.

De mediatheek geeft advies over het gebruik en de toepassing van educatieve materialen aan leerkrachten, leden en andere gebruikers. Zij is gevestigd in het natuur-en milieueducatieve centrum "De Groenhof".

Het geven van cursussen, het gidsen bij wandelingen, het lesgeven op scholen, het voorlichten en het uitlenen aan leerkrachten, studenten en andere geïnteresseerden vereist een goed voorziene en up-to-date mediatheek

Gerealiseerde prestaties 2018

1. aanschaf van materiaal;
2. onderhoud materiaal;
3. organisatie van de uitleen;
4. openstelling op woensdagmiddag en na afspraak;
5. beheer magazijn;
6. verkoop KNNV-boeken via internet en op de Groenhof.

Toelichting

1. Aanschaf nieuwe boeken m.n. van het KNNV
Aankoop van boeken geschikt voor de kinderen van de basisschool.
Invoer boeken in het Aurasysteem.
2. De controle en het onderhoud van leskisten enz. kostte veel tijd. Scholen en andere leners blijken niet altijd even zorgvuldig met de materialen om te gaan. Regelmatig moesten onderdelen die op of weg zijn, aangevuld of vervangen worden.
In verband met de komende verhuizing is een groot deel van de collectie gecontroleerd. Verouderde materialen, boeken en documenten. zijn verwijderd.
3. Uitleen, aantal uitleningen:

boeken/lespakketten	65 maal
leskisten	17 maal
ontdekdozen	3 maal
natuurbingo	3 maal
vlindertentoonstelling	3 maal

Schepnetjes en alle daarbij behorende materialen worden veel geleend.

Zoekkaarten in grote aantallen.

Overige uitgeleende materialen: materialen voor het uitpluizen van uilenballen, loepjes, boom-meters, kompassen, spiegeltjes, rugzakjes, tijdschriften, vlindernetten, handpoppen, wormen-bak, verrekijkers, spellen, posters, vlinderkast, boomschijfjes en stammetjes, afvalgrijpers, turf.

Wanneer een leerkracht materiaal leent, is dat soms voor meer dan 1 groep en bij sommige projecten zelfs voor de hele basisschool of kinderopvang. Geschatte aantal kinderen die met de materialen gewerkt hebben 625.

Veel materialen worden regelmatig gebruikt in en om de Groenhof, bij activiteiten van beide scholenwerkgroepen en door gidsen tijdens excursies.

Ook bij activiteiten op aanvraag maken de begeleiders veel gebruik van de mediatheek. Naast kinderen zijn ouderen daarbij een nieuwe doelgroep.

Omdat de excursiegegevens van de scholenwerkgroep in het EDSO-systeem nog ontbreken, kon het systeem nog niet door de scholen gebruikt worden.

4. De mediatheek is 44 keer op woensdagmiddag open geweest en 6 keer extra op afspraak. Werkuren in 2019 ± 490 op de woensdagmiddagen. Hierbij komen nog heel wat uren thuis en op overige dagen in De Groenhof.

Twee personen is te weinig voor al het werk in de mediatheek en De Groenhof. Het bemannen van de woensdagmiddagen levert bij 2 personen soms ook problemen op. Versterking van het team is hard nodig.

Suze Hörchner (coördinator), T: 0318 - 513 613, E: mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl en Tineke Wouda

1.7 Natuurtuin Diddersgoed

Natuurtuin Diddersgoed is gelegen in Veenendaal-West aan het Ruisseveen 9B / hoek Goudvink (richting Buitenzorg). Om de natuur in Diddersgoed ongestoord tot ontwikkeling te laten komen, is de tuin niet vrij toegankelijk. In 1992 is de tuin door de gemeente ingericht in samenwerking met het IVN en Groei en Bloei. De tuin wordt nu beheerd door vrijwilligers van IVN Veenendaal-Rhenen. Het IVN verzorgt de ontwikkeling, onderhoud en openstelling van de Natuurtuin Diddersgoed. De werkgroep Natuurtuin Diddersgoed telt vijf actieve leden. Daarnaast verrichten jongeren van de natuurwerkgroep De Zwammen enkele zaterdagen per jaar knotwerkzaamheden. Op jaarbasis wordt er gemiddeld 150 uur in de tuin gewerkt door het IVN.

De tuin wordt intensief gebruikt door de scholenwerkgroep. Zij geven in de tuin natuurlessen aan kinderen uit het basisonderwijs, gemiddeld enkele honderden kinderen per jaar. In de tuin is tijdens deze lessen ook een imker aanwezig en staan er bijenkasten opgesteld.

Foto: Tineke Wouda

In 2019 was de tuin van februari tot en met november elke laatste zondag van de maand opengesteld van 15.00 - 16.00 uur onder leiding van een natuurgids in samenwerking met de werkgroep excursies. Het aantal bezoekers wisselt en gemiddeld trekt de tuin ca. 15 bezoekers tijdens de zondagen. Buiten deze periode is bezichtiging alleen op afspraak mogelijk.

Op zaterdag 2 november is er meegedaan met de landelijke natuurwerkdag. Totaal hebben er zeven mensen meegedaan.

Prestaties 2019:

Reguliere werkzaamheden:

- ✓ Snoeien /verwijderen opslag in de rotsmuur;
- ✓ Schoon houden trappen;
- ✓ Langs de paden brandnetels maaien;
- ✓ Ingang maaien;
- ✓ Paden maaien 1x per maand;
- ✓ Overhangende takken etc. wegsnoeien langs de paden;
- ✓ Kleine gedeelten van de vegetatie met de bosmaaier gefaseerd maaien en maaisel afvoeren;
- ✓ de meidoornheg is onderhouden door de deskundige heggenvlechter;
- ✓ Inventariseren vegetatie door Plantenwerkgroep, die 1x per jaar een excursie in Diddersgoed houden.

De geplande informatiebordjes zijn nog niet gemaakt.

Plannen voor 2020:

De reguliere werkzaamheden

- ✓ diverse bomen snoeien;
- ✓ De natuurwerkdag organiseren in november met uitbaggeren van de waterloop onder de vlon-
ders;
- ✓ wilgen knotten;
- ✓ vervolg aan educatieve functie verbeteren door informatiebordjes.

Kostenraming in 2020: + kleine materialen €250,-; + informatiebordjes €500,-.

Wnd. Coördinator Gerrit van Leeuwen, E: gerritv170@gmail.com

1.8 Tuin De Groenhof

Rondom De Groenhof ligt een prachtige tuin. De werkgroep Tuin Groenhof zorgt ervoor dat de tuin er goed bij ligt. Elke woensdag van 14:00 tot 16:00 uur te bezoeken.

Tijdens de schoolvakanties kan de tuin alleen op afspraak worden bezocht. Rondom De Groenhof ligt een educatieve tuin, geschikt voor educatieve activiteiten van de werkgroep Scholen en themamiddagen.

Ook kunnen kinderen en volwassenen de natuur in de tuin rond de Groenhof ontdekken,

aan de hand van een "Puzzeltocht door de tuin" of het werkblad "Pret met Planten".

- ✓ In het voorjaar zijn de zintuigbakken met hulp van Arie en Itty Koster en Aly Dirkse-Honders grondig aangepakt. Enkele vaste planten zijn blijven staan of verplant en de ontbrekende proef, voel-, ruik- en kijkplanten zijn opnieuw aangeschaft en geplant of gezaaid.
- ✓ Door de droge zomer is er regelmatig vaak meerdere keren per week water gegeven m.n. aan de planten in de zintuigbakken. De twee watertonnen konden het net bijhouden. Om de verdamping enigszins te beperken is er een strooisellaag aangebracht van half verteerde bladaarde.
- ✓ Het blote-voetenpad (foto) is weer netjes gemaakt en was op tijd klaar voor de schoolklassen.
- ✓ Aan de vijver is i.v.m. de komende verhuizing en gezien de kosten van een algemene opknapbeurt in 2019 niets gedaan.
- ✓ Bijna elke woensdagmiddag gedurende het groeiseizoen waren Jacque Buijsse en Arie Rijnveld in de tuin voor het reguliere onderhoud: schoffelen, snoeien, het gras bijhouden, enz.

Werkgroepleden

Jacque Buijsse en Arie Rijnveld voor het algehele onderhoud en Hanneke Baretta-Bekker specifiek voor de zintuigbakken.

Planning 2020

Zonder rekening te houden met de verhuizing en het inrichten van de nieuwe tuin worden de kosten voor 2021 geschat op ca. € 200.

foto: Tineke Wouda

Hanneke Baretta-Bekker (coördinator), T: 0318-769 125, E: hanneke.baretta-bekker@xs4all.nl

1.9 Natuurpaden

In 2018 is de werkgroep uitgebreid met een 'herintreder' Harmanus Harkema, die in het verleden uitgebreide ervaring heeft opgedaan in de werkgroep. Daarnaast hebben zich twee 'padencontroleurs' aangemeld. Zij maken geen deel uit van de werkgroep, maar zijn bereid om op verzoek namens de werkgroep routes te controleren. We hebben hier dit jaar naar tevredenheid gebruik van gemaakt.

Verantwoording 2019

De routes zijn uitgebreid met een nieuwe wandelroute 'De pr8ige Heuvelrug', een route van totaal 17 kilometer, die echter in twee afzonderlijke wandelingen van elk 8 kilometer is te lopen. Deze route is ontwikkeld in het kader van de natuurgidsenopleiding door Karin Houtzagers, Marcel van Doorn en Ida Marsman. Bij uitzondering, de overige routes zijn alleen digitaal verkrijgbaar, is hiervan ook een boekje gemaakt dat op de Groenhof of bij de IVN stand te koop wordt aangeboden.

Alle bestaande routes zijn gecontroleerd, waar nodig bijgesteld en op de site geplaatst.

Sinds eind dit jaar zijn alle GPS routes rechtstreeks van de afdelingssite te downloaden en hoeven sindsdien niet meer opgevraagd te worden bij de coördinator.

We hebben als werkgroep ons aangesloten bij de landelijke pilot IVN-routeapp. Voor een eenmalig bedrag van € 250,00

kunnen we een onbeperkt aantal routes op de app zetten. Inmiddels staan drie van onze routes op deze app. Voor de bruikbaarheid van de app was het nodig dat de tekst gecomprimeerd werd.

We zijn gestart met het opzetten van een PR map met als doel deze bij relevante locaties, zoals horeca of camping, uit te zetten om zowel het IVN als onze natuurroutes te promoten.

Zomer 2019 is de werkgroep uitgebreid met een vierde lid Henk te Paske. Zijn digitale en lay-out vaardigheden komen bij het opmaken van de routes en de PR mappen goed van pas.

In 2019 heeft de werkgroep weer alle bestaande wandelroutes (8) en alle fietsroutes (4) fysiek tenminste eenmaal gecontroleerd. Enkele malen is hierbij mede gebruik gemaakt van drie ad hoc controleurs. Tevens is voor de app de inhoudelijke tekst aangepast aan het format van de landelijke IVN-app. Dit vereiste dat de tekst -soms aanzienlijk- moest worden ingekort. Voor degenen die de routes graag op papier hebben zijn de teksten van de routes met een GPX file op <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/wandelen-en-fietsen> te downloaden en in A5 formaat, als gidsje, uit te printen.

De werkzaamheden van de werkgroep hebben in 2019 verder in belangrijke mate bestaan uit het verder ontwikkelen van de PR map met natuurroutes. Vooral vanwege de extra noodzakelijke tijd, nodig voor het aanpassen van de routes, komen de eerste PR mappen pas in januari 2020 gereed.

We hebben ervoor gekozen eerst met een pilot van 5 van het totaal aantal (24-25) afgifte-punten (aan de routes gelegen horeca en campings, naast de Stadswinkel in de Cultuurfabriek en een relevante locatie in Rhenen) ervaring op te doen. Voor aanvang van de krokusvakantie zullen de mappen bij de pilotadressen via een persoonlijk bezoek door een van de werkgroepleden worden uitgezet.

Plannen 2020 werkgroep Natuurpaden

Begin 2020 zullen alle routes na herziening weer op de site staan.

We realiseren ons dat juist de inhoudelijke informatie over tijdens de routes waar te nemen flora, fauna en cultuur de meerwaarde is van het IVN ten opzichte van de meeste overige uitgezette fiets- en wandelroutes. Omwille van de landelijke uniformiteit en de toepasbaarheid van de landelijke IVN app en wandelingen hebben we toch voor inkorting gekozen. Uiteraard is gestreefd naar maximaal behoud van de inhoud. In de loop van 2020 zullen alle 12 natuurroutes van de werkgroep op de landelijke IVN app.

De oorspronkelijke tekst van de routes is door elk werkgroep-lid in eigen digitaal archief opgeslagen zodat in de toekomst indien dan (wel) mogelijk en gewenst bezoekers op de site kunnen doorlinken naar uitgebreidere toelichting bij de routes.

Medio 2020 zullen we onze eigen bevindingen samen met opmerkingen van deze contactpunten evalueren alvorens de mappen bij de overige 25 afgifte-punten verder uit te zetten.

De totale materiaalkosten van deze PR mappen begroten we op ca. € 300,00. In 2019 is voor de eerste 5 mappen een bedrag van ca. € 50,00 besteed.

Voor 2020 verwachten we voor de overige mappen het eerder voor de werkgroep begrote bedrag van € 200,00 hiervoor volledig te moeten besteden. Voor overige activiteiten hebben we – voor zover daar kosten die nu – februari 2020 -nog niet te voorzien geen budget meer en zullen moeten worden opgeschoven naar 2021. Voor 2021 voorzien we, onder meer in verband met het actueel houden van de PR mappen bij onze afgiftepunten en het uitbreiden van het aantal uitgiftepunten, een budget van € 200,00 nodig te hebben.

Verder zal het plaatsen van de natuurroutes op de landelijke IVN-routeapp worden voortgezet.

Ook in 2020 doen we weer een beroep op onze twee extra routecontroleurs om de routes na te lopen/fietsen zodat we als werkgroep ons vooral kunnen concentreren op de route app en de PR.

Vanwege het vertrek van Jan uit de werkgroep in de loop van dit voorjaar, zijn we gestart met het werven van een nieuw werkgroeplid.

Werkgroepleden: Jan van Oeveren, Harmannus Harkema, Henk te Paske en Ida Marsman

Ad hoc routecontroleurs: Theo Doppert, Dick Nagtegaal

Adviseur: Theo Hattink, bioloog

Ida Marsman (coördinator), T: 0318 - 52 46 96, E: natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

1.10 Weidevogelbeschermgroep Binnenveld-West (WBW)

Dit jaarverslag kenmerkt zich door een wat beperktere inhoud ten opzichte van de voorgaande jaren. Dat komt niet voort uit stilzitten, integendeel, er is veel gedaan. Het komt wel voort uit het feit dat

Wandelen en Fietsen
Natuurpad Pr8tge Heuvelrug Kwinteloijen-Plantage
Natuurpad Pr8tge Heuvelrug Prattenburg
Natuurpad Grebbeberg
Natuurpad Plantage Willem III
Natuurpad Egelmeer
Natuurpad Bosrestaurant
Natuurpad Prattenburg
Natuurpad Elsterberg
Fietsen langs Forten
Fietsroute door bos en Binnenveld
Fietsroute grote graanmolens en groene grenzen
Fietsen langs veerponten

we in een wat ik noem ‘tussenfase’ zitten. We zitten midden in de ontwikkelingen van nieuwe natuurgebieden en in de ontwikkelingen in de agrarische sector. Welke kant het “kwartje” op zal vallen is vooralsnog niet duidelijk.

Foto: Een kwartje uit 1996. Misschien wel het 1e jaar waarin onze voorgangers begonnen met weidevogelbescherming in het Binnenveld.

Wat de gevolgen zullen zijn voor de weidevogels in het nieuwe natuurgebied De Binnenveldse Hooilanden is nog afwachten. Eerder gaven we al aan daar grote zorgen over te hebben. Door onze inzet en die van WBO zijn er bij de inrichting door de uitvoerders wat stappen gezet meer ten gunste van weidevogels. Dit jaar had dat een gunstig effect. Het behoud van weidevogels in de toekomst zal vooral afhangen van het beheer in de toekomst. De focus van de terreinbeheerders ligt echter niet op beheer dat gunstig is voor weidevogels. Voorbeelden van dergelijke ontwikkelingen met verruiging en vernatting die niet goed uitpakken voor weidevogels zijn er vele. Het is dus de vraag hoe het hier in het Binnenveld uiteindelijk wordt.

De ontwikkelingen in de agrarische sector (met als ik dit schrijf de beelden van trekkers en protesterende boeren op het Malieveld nog voor ogen) zijn voor mij lastig in te schatten. Met grond onttrokken aan de natuurgebieden zijn agrarische percelen verhoogd. Dit biedt kansen voor intensief graslandbeheer en dat zie ik ook ontstaan. Een beweging waarvan veel mensen nu zeggen dat het die kant juist niet op moet gaan met de veehouderij. Voor de weidevogels is het in ieder geval ongunstig. Sommige boeren lijken wel meer bereid stappen te willen zetten ten gunste van weidevogels mits daar bedrijfseconomisch perspectief in zit. Een route, stapje voor stapje, met meer ruimte voor circulaire landbouw. Hoe de agrarische sector zich verder ontwikkelt is daarom ook een grote vraag.

Met al deze losse eindjes in het vizier werkt de ANV Het Binnenveld met veel partijen aan een nieuw weidevogelplan, zie hoofdstuk 5; ‘De toekomst’. Dat is goed want de ANV probeert de partijen te verbinden en stappen te zetten ten gunste van de weidevogels in het Binnenveld. Door met SBB-Utrecht en onze boeren te spreken over deze plannen proberen we als WBW ook ons steentje bij te dragen. Het kan nog steeds goed komen maar we zitten in een ‘tussenfase’. Het kan alle kanten op. Van harte hoop ik voor onze weidevogels en voor hen die daar elk jaar weer opnieuw van genieten, dat “het kwartje” de goede kant op valt. Wij doen daarbij ons best.

Foto: Peter Pfeifer. Kievit man.

We laten u met een aantal artikelen en de resultaten van 2019 zien wat we dit jaar hebben gedaan. We beginnen met een weergave van het seizoen in vogelvlucht gevolgd door de resultaten in beeld en cijfers. Dan volgen korte onderdelen over bijzondere activiteiten en een schets met toekomstscenario's. Het ANLb systeem komt uitgebreid aan de orde. Het biedt, kansen voor een ander verdienmodel voor boeren. We sluiten af met een financiële verantwoording van ons werk. We hopen dat u weer van ons verslag geniet, de verhalen en vooral de mooie foto's van vooral dhr. Peter Pfeifer. Dit jaar geen beschrijvingen van ons gebied of onze werkwijze. Dat kunt u vinden in vorige jaarverslagen.

Dit jaarverslag bieden we u als boer, sponsor, vrijwilliger en betrokkene graag aan. Het verslag dient ook als verantwoording naar het IVN waar we een werkgroep van zijn en naar partijen als de ANV Het Binnenveld, LTO, Landschap Erfgoed Utrecht en de gemeenten Rhenen en Veenendaal waar we mee samenwerken.

We bedanken hierbij ten eerste graag alle betrokken boeren. Zonder hen geen agrarisch weidevogel-beheer. Uiteraard past hier ook een woord van dank voor al onze vrijwilligers en ondersteuners in het veld. Het veldwerk, de belangrijkste schakel in het geheel is er niet zonder de vrijwilligers. Vele uren actief in het veld, steeds maar in de weer om het nest te beschermen, want elke week verandert er wel weer iets in de populatie. Heel hartelijk dank. En dan natuurlijk een dankwoord voor hen die dit werk van ons mede mogelijk maken. De sponsors, het IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen, het Landschap Erfgoed Utrecht, de Wild Beheer Eenheid, de ANV Het Binnenveld en de gemeente Rhenen. Iedereen hartelijk dank voor jullie ondersteuning, elk vanuit je eigen plek en rol ten opzichte van de weidevogels in het Binnenveld.

Het weidevogelseizoen in vogelvlucht

Het weidevogelseizoen 2019 kwam heel langzaam op gang. Begin maart vroegen we ons bijna af of er wel kieviten terugkwamen. Op percelen waar anders wel kieviten kwamen was nauwelijks activiteit merkbaar. Eind maart kwam het iets opgang. Dat betekende o.a. dat wethouder Peter De Rooij samen met Jan van Maanen van de gemeente Rhenen de eerste nestgegevens via GPS vast kon leggen. Op het land van Gerrit van de Scheur aan de Noordelijke Meentsteeg gebeurde dit op 28 maart. We vonden er 3 legsels. We werken al een aantal jaren met dit systeem en het mooie van dit systeem is dat het nest meteen voor iedereen zichtbaar wordt op internet. Wethouder de Rooij vond het ook wel mooi om niet met het vingertje te hoeven wijzen naar het nest maar in plaats daarvan de gegevens op de telefoon vast te leggen.

Foto: Roelof de Jong. Wethouder Peter de Rooij legt een nestje van vier eieren vast middels GPS. Jan van Maanen (midden) en Gerrit van de Scheur kijken toe.

Een groot aantal van de toch al karge legsels die we vonden kreeg vervolgens met predatie te maken. Vooral de kieviten tussen de Grift en Maatsteg-Veenweg kregen het zwaar te verduren. Geen nest bleef ongedeerd. Ook van de drie nesten van Gerrit van de Scheur kwam maar één uit. Ondertussen meldden zich wel meer kieviten en grutto's en leefde het Binnenveld weer op. Zo ook in de Achterbergse hooilanden. Daar deed zich dit jaar iets nieuws voor. Op de percelen die in plaats van een natuurbestemming een agrarische bestemming hadden gekregen na de kavelruil werden

door boeren verschillende initiatieven genomen om weidevogels te lokken. Zo zette boer Gerrit Roeseboom een stukje land onder water. Plas-dras maken, zoals dat wordt genoemd, waardoor weidevogels als door een magneet worden aangetrokken. Dat werd het wel, maar het werd vanwege verschillende factoren helaas geen succes. Andere boeren werken met uitgesteld maaien en botanische graslandranden.

Na verloop van tijd kwam het toch nog een beetje goed. Een 5-tal grutto-paren zaten tussen de Grift en de Maatsteeg en voor de tweede legsels van de kieviten kwamen er meer terug en die kwamen ook uit. Het vinden en beschermen van de Grutto's is nog een verhaal apart. Een Grutto die een nestplaats maakt in kortgras is nog wel eens te traceren.

De oplossing leek de inzet van een drone. Een drone met infraroodcamera legt de nesten (warme plekken) vast. Aan de hand van de dan getraceerde gps-codes zouden ze moeten kunnen vinden. Dus wij vroeg op een morgen 6.00 uur, naar Gerard van Laar aan de Maatsteeg voor het onderzoek. Het zat dit jaar echter niet. We hadden pech met de drone en de nieuwe software. Uiteindelijk leverde het op dat er wel nesten zaten maar niet duidelijk was waar. Tja, zover waren we zelf ook al. Wat overblijft is dan de oplettendheid van de boeren zelf en hun acties om de nesten te beschermen. En dat is gebeurd waardoor we op een gegeven moment zelfs 11 Grutto kuikens tegelijk konden waarnemen vanaf de Grift. Evert Jan van Laar en Gerard van Laar, bedankt.

Tot slot nog een verhaaltje over hoe we soms positief verrast worden. Negatieve verrassingen zijn er ook wel maar die vertellen we niet. Positief dus en dan gaat het over het land van Gerrit van de Scheur. We 'misten' dit jaar 5-6 paar kievieten aan de Noordelijke Meentsteeg. Via Gerrit hoorde ik dat er op zijn nieuwe maisperceel toch wel kieviten zaten. Heel bijzonder want het grasland was doodgespoten en de grond meerdere keren bewerkt. Ik vond een nestje op door de kievieten bijeengebrachte dode grassprietten op het kale bouwland. Dus toch! En er waren meer kieviten in de lucht. Afijn de mais wordt gezaaid en daarna vonden we nog 4 nesten. Nadat ik een tijdje weg was met vakantie en ik polshoogte kwam nemen vlogen 10 boze kievit ouders boven mijn hoofd. Een klein succesje voor Gerrit. De dan al opgekomen mais bood beschutting voor de pullen.

Resultaten weidevogelseizoen 2019

Zoals eerder al aangegeven, was het bij ons een "mager" jaar voor de Kievit en een gemiddeld jaar voor Tureluur en Grutto. De scholekster heeft het moeilijk en de veldleeuwerik hebben we dit jaar hier helaas niet gehoord.

Wat opvalt is dat de Kieviten op de flanken in 2018 nog aanwezig waren maar in 2019 nagenoeg verdwenen zijn. Daarnaast zijn zeker als je nog één of twee jaar terugkijkt hele kolonies van weidevogels verdwenen.

Legenda:

Rood: Grutto

Wit: Kievit

Blauw: Scholekster

Groen: Tureluur

Bruin: Wulp

2019

2018

2018 Dat komt omdat boeren eerst meer maispercelen hadden dan nu. En daar zaten de kieviten op. Dat die maispercelen er niet meer zijn komt door een overheidsmaatregel de zg. derogatieregeling waarbij het maximum percentage mais wordt vastgesteld. Dat percentage is verlaagd van 30 naar 20. Het goede nieuws is dat we in het boerenland tussen de Grift en de Maatsteeg meer Grutto's en Tureluurs vonden. Het lijkt wel of deze zich wat over een groter gebied hebben verspreid

Bron: Website Stichting landschapsbeheer Nederland. De gegevens leveren wij aan.

Wat ook opvalt is dat op de zg. ontgrensde percelen in de Achterbergse Hooilanden die eerder natuur waren en nu agrarisch worden beheerd (met deels weidevogelpakketten) niet dat resultaat hebben opgeleverd waar we op hoopten. Dit ondanks de plas-dras situatie die tijdelijk werd ingezet. Mogelijk is het een jaareffect, mogelijk heeft het te maken met het vernieuwen van het grasland dit jaar. Er is minder kruidenrijkgrasland en meer grasland met krachtig glanzend productiegas. In de kaart zijn dit de ingekleurde percelen.

Resultaten WBW werkgebied en aansluitende Achterbergse Hooilanden in tabel

2019	WBW-zoekgebied Bron: eigen vrijwilligers		Achterbergse Hooilanden De schatting van ons is als volgt:		Totaal
Kievit	Aantal nesten	69	Aantal territoria	7	76
	Uitgebroed	40			47
Grutto	Aantal nesten	5	Aantal territoria	4	9
	Uitgebroed	5			
Scholekster	Aantal nesten	2	Aantal territoria	geen	2
	Uitgebroed	1			
Tureluur	Aantal nesten	4	Aantal territoria	2	6
	Uitgebroed	4			
Wulp	Aantal nesten	3	Aantal territoria	2	5
	Uitgebroed	3			

2018	WBW-zoekgebied Bron: eigen vrijwilligers		Achterbergse Hooilanden. De schatting van ons is als volgt:		Totaal
Kievit	Aantal nesten	119	Aantal territoria	7	126
	Uitgebroed	77			77
Grutto	Aantal nesten	2	Aantal territoria	7	9
	Uitgebroed	2			
Scholekster	Aantal nesten	2	Aantal territoria	geen	2
	Uitgebroed	2			
Tureluur	Aantal nesten	1	Aantal territoria	3	4
	Uitgebroed				
Wulp	Aantal nesten	1	Aantal territoria	2	3
	Uitgebroed	4			
Veldleeuwerik			Aantal territoria	4?	4

Zoals al eerder aangegeven 'Resultaten in beeld' is er dit jaar een behoorlijke daling van het aantal kieviten te zien bij ons aan de westkant van de Grift. Mogelijk is er sprake van migratie naar

Gelderland. Voor kieviten was het daar dit jaar een aantrekkelijke omgeving, open, zwarte grond, kort gewas. De toename daar blijkt uit onderstaande tabel.

Resultaten in het hele binnenveld van de laatste 5 jaren

Resultaten Binnenveld 2015-2019 (WBO + WBW)

Vogelsoort	2015	2016	2017	2018	2019*	WBO+WBW 2019
Kievit	537	439	480	414	466	= 390+76
Grutto	24	33	19	23	29	= 20+9
Tureluur	13	12	13	13	31	= 26+5
Scholekster	9	4	4	6	8	= 6+2
Wulp	13	14	13	18	18	= 13+5
TOTAAL	596	502	529	474	700	= 603+97

We zien dit jaar voor het hele Binnenveld een toename bij bijna alle soorten. Dit is opmerkelijk en tegelijk een succes voor de weidevogelaars. Immers eerst leek het erop dat de projectleider en uitvoerder met maaien en slepen veel broedpogingen wilden verpesten om uitstel van werk te voorkomen. Dat ging helemaal de verkeerde kant op. Door een ingreep waarvan we kunnen zeggen dat we daar nauw bij betrokken zijn geweest kregen de WBO-ers meer toegang

tot de percelen en konden meer aan beschermwerk doen. Enkele vrijwilligers van WBO kregen toestemming om het gebied in te trekken. Dat waren met name Ardy Rekers, Chris Bosch en Driek Enserink. Zo konden zij ervoor zorgen dat daar waar nesten lagen ook geen werkzaamheden meer werden uitgevoerd. Waarom er dus vooral in het Gelderse dit jaar meer broedparen waren dan voorheen komt naar ons idee van de tijdelijke terreinstructuur en de extra inzet van WBO waardoor uiteindelijk de vogels goed konden gedijen.

Bijzonderheden en activiteiten in 2019.

Boos en verdrietig.

Boos waren we in febr./maart op activiteiten van de projectontwikkelaar en uitvoerder van het project Binnenveldse Hooilanden. Hoe rijm je na zeker 25 jaar weidevogelbescherming dat nu in het kader van natuurontwikkeling wordt gemaaid en gesleept om nestgedrag van weidevogels te voorkomen. Wij stonden er versteld van. Eerder al trokken we aan de bel met onze zienswijze. Dat heeft opgeleverd dat wij uiteindelijk gehoord werden en dat er bij de inrichting een aantal voor weidevogels gunstige maatregelen zijn genomen.

Maar nu stonden we opnieuw voor een dilemma. Wat te doen, ophef maken en indien mogelijk er voor zorgen dat onderstaand beeld zou stoppen waren mogelijkheden. In de regio ontstond ook veel onrust. Er was laten we zeggen weinig waardering voor deze manier van doen en we kregen vragen over de juridische kant van de zaak. Over deze juridische aspecten hebben we navraag gedaan bij de vogelbescherming. Het bleek dat de

projectleider nou net precies het randje van de juridische mogelijkheden had opgezocht. De ophef en onrust in de regio werd echter ook opgemerkt door de uitvoerders. Naar aanleiding daarvan zijn er gesprekken geweest tussen de projectleiders, de uitvoerder en weidevogelaars van WBO. Dit had o.a. als positief gevolg dat WBO meer middelen in handen kreeg om beter voor de weidevogels te kunnen zorgen.

Voor ons geldt dat we vraagtekens blijven zetten bij het hele project. Is het niet een ontwikkeling die haaks staat op waar we naar toe willen met natuur en agrarische sector. Meer samen, natuurinclusieve landbouw toepassen, op weg naar meer circulaire landbouw. Natuurlijk: het kwelwater is bijzonder en dat wil je benutten voor natuur. Maar dat had ook anders en minder robuust gekund. Wat nou als de 300 ha natuurgrond was verdeeld onder 20 boeren in Het Binnenveld met op die ha afspraken over natuurinclusief gebruik? Boeren waren extensiever geworden en natuurbeheer betaalbaar. Afijn mosterd na de maaltijd maar wel een gedachtegang voor onze Achterbergse Hooilanden in Utrecht.

Kansen met natuurinclusief beheer

Na de kavelruil bij ons in Achterberg is 24 ha natuurgrond agrarische grond geworden. We noemden dat de bufferzone tussen veehouderij met intensief gebruikt grasland en de robuuste natuur van SBB. Deze 24 ha zou volgens de oorspronkelijke plannen en afspraken natuurinclusief worden gebruikt. Zo gingen de partijen er mee akkoord. Dit natuurinclusieve gebruik is echter vrijwillig, een risico in het geheel voor alle partijen. Als het anders (intensiever) wordt ingekleurd zal ook aan de SBB kant weer een hardere opstelling te verwachten zijn. Daarom waarderen we ook de inzet van sommige boeren die wel proberen vorm te geven aan natuurinclusief boeren op deze percelen. Zij passen binnen het ANLb systeem (hoofdstuk 6) een gebruik toe met weidevogelpakketten. Je kunt dan denken aan kruidenrijkgrasland of grasland met een plas-dras situatie.

Wat een fraai gezicht, hulde voor de inzet

Foto Henk Pfeifer

In het gebied is ook in samenwerking met Collectief Utrecht Oost gewerkt aan een plas-dras situatie. Het was geen succes. Normaal werkt dit met een pomp met zonnepanelen. Voor onze situatie kon dat niet, we kregen een pomp met dieselmotor en een rode tank. Dit betekende veel heen en weer lopen naar de pomp en geen constante plas-hoogte op het maaiveld. Daarbij speelde ook dat het perceel erg vlak was gemaakt en het grasbestand eenzijdig was. We hebben de inzet van de boer gewaardeerd en helaas in

gezamenlijk overleg moeten besluiten dat dit niet werkte. De pomp is weggehaald. Mogelijk komen er volgend jaar nog andere opties. Gesprekken met gebruikers vinden plaats.

Grutto bescherming door boeren

In hoofdstuk 2, het weidevogelseizoen in vogelvlucht is al weergegeven hoe het dit jaar ging met de Grutto's tussen de Grift en de Maatsteeg. Hierbij nog een drieluik van foto's van dit bijzondere staaltje weidevogelbescherming door boeren. Vanwege het verschil in maaidatum tussen de percelen ontstonden verschillende stadia van het grasgewas. Zo werden ze tijdens het broeden gespaard bij het maaien in het hoge gras. Later waren ze te volgen op de gemaaide percelen.

Bijzondere waarnemingen

Tot slot in dit hoofdstuk nog wat dingen die je zomaar tegenkomt.
Een ooievaar die een mol verschalkt. Dat vinden
boeren en wij geen probleem!

Foto: Henk Pfeifer

Foto: Roelof de Jong. Een Kievit, gepakt
op het nest, waarschijnlijk een vos of
steenmarter.

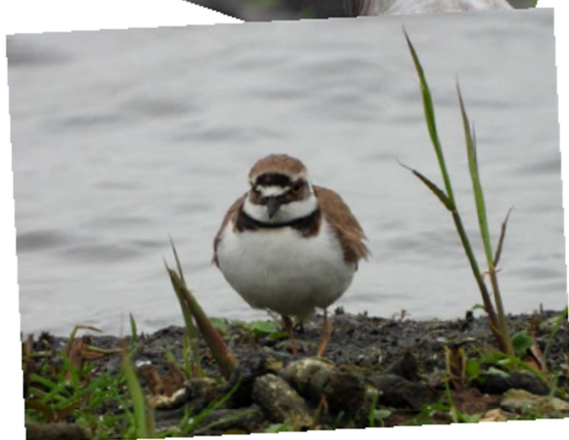

Foto: Henk Pfeifer. Een kleine plevier. Niet
nieuw maar wel veel meer gezien
dit jaar.

Een nest van Waterhoen. Blijft mooi.
Maatsteeg

En een nest van een Nijlgans. In hoog
vanggewas bij T. Henken.
Foto's: Roelof de Jong.
Het was later verlaten.

De toekomst van de weidevogels in het Binnenveld

Het voorspellen van wat komen gaat is niet zo gemakkelijk. We kunnen van een aantal bepalende factoren wat vermelden.

Ontwikkelingen in de natuurgebieden

Zoals bekend is dit jaar 300 ha nieuwe natuur, de zogenaamde Binnenveldse Hooilanden, ontwikkeld. Of dit gunstig is voor weidevogels is de vraag. De hoofddoelstelling is botanisch beheer en dat verhoudt zich lastig tot weidevogelbeheer. Maar er zijn ook mensen die aangeven toch wel mogelijkheden te zien. Vanuit de weidevogel beschermgroepen WBO en WBW hebben we druk uitgeoefend om toch meer ten gunste van weidevogels het inrichtingsplan aan te passen. Dat is deels gebeurd en daar zijn we blij mee. De schrik zat er wel in toen we dit jaar naar ons idee werden geconfronteerd met tegengestelde activiteiten. Ten behoeve van het kunnen uitvoeren van grondwerk werden percelen bewust alleen daarvoor gesleept en gemaaid. Zo werd ervoor gezorgd dat er geen nesten met eieren kwamen. Dit om te voorkomen dat het werk stil zou komen te liggen. Hier hebben we samen met de beschermers van WBO tegen geageerd wat heeft geresulteerd in meer ruimte voor bescherming door WBO vrijwilligers. Uiteindelijk hebben de collega's in Oost dit jaar meer nesten geteld dan andere jaren. Daar is iedereen dan weer blij om. Voor ons is het nog de vraag of dit goede resultaat van blijvende duur is. Omdat de nieuw opgeleverde percelen nog kaal zijn en er in verhouding nog veel zwarte grond aanwezig is trekt het vogels aan. Ook volgend jaar zal dit effect er nog wel zijn. Hoe het daarna zal gaan hangt vooral af van het beheer. En dan maken we ons zorgen omdat de focus voor het beheer op botanisch succes is gericht. Daar is geld voor. Als er extra beheer nodig is voor weidevogels dan is het maar de vraag of dat ook gaat gebeuren. Weidevogels gedijen bij open terrein met kort gewas. Of dat er in voldoende mate zal blijven is de vraag.

Foto: Harm Roseboom. Dit jaar ontvingen we veel mooie foto's van het Binnenveld. Mooie natuur. Als dat samengaat met onze weidevogels is iedereen blij.

Bij ons in Binnenveld-West, Utrechtse kant, geldt dat er dezelfde natuurontwikkelingen komen. We hebben het dan over de grond van SBB, de Achterbergse Hooilanden. Omdat Provincie en SBB er nog niet uit zijn over hoe dit gebied wordt ingericht krijgen de boeren in 2020 nogmaals dezelfde jaarcontracten. Die zijn relatief gunstig voor weidevogels omdat pas na 15 juni mag worden gemaaid. Een beheer met beweiding zou nog beter zijn. Uit de geluiden die we horen over de welke kant het op gaat met de natuurontwikkeling door SBB maken we op dat ook de Achterbergse Hooilanden worden vernat en verlaagd, evenals in Oost. We zijn (nu wel aan de voorkant) in gesprek met SBB en de Provincie Utrecht voor behoud van de unieke weidevogelhabitat maar ook hier ligt de doelstelling anders, volgens de beleidsmakers. Soms horen we zelfs; "Ach die weidevogels, die horen daar helemaal niet daar hebben we elders in Utrecht voorzieningen voor getroffen". Uitspraken waar we van schikken na 25 – 30 jaar weidevogelbescherming met als resultaat een grote populatie weidevogels. Het is dus maar de vraag hoe dit balletje gaat rollen.

Ontwikkelingen in de sector

Dat de landbouw in de komende jaren gaat veranderen is, denken we, voor iedereen wel duidelijk. Echter hoe, en hoe snel op welke manier dat is nog niet zo éénduidig en per streek verschillend. Een gebiedsgerichte aanpak is ook hier van belang. Immers in Achterberg hebben we te maken met veel intensieve bedrijven, veel vee op één ha grond. Een verandering of omslag heeft daarom in Achterberg een veel grotere impact dan in gebieden waar het al veel extensiever is. Juist omdat veel ha landbouwgrond nu naar robuuste natuur is omgezet of wordt omgezet is er minder ruimte voor

extensivering. Een ontwikkeling haaks op de richting van meer kringlooplandbouw. Raar eigenlijk als je wat langer stilstaat bij wat er dus echt gebeurt.

Foto: WUR.

Onze boeren hebben vanwege hun intensieve bedrijfsvoering hun eigen land nodig voor weidegras en voederwinning. Veranderen in de sector zal daarom hier niet snel gaan denken we. Veel boeren zijn bereid om aan het bestaande weidevogelbeheer te blijven werken. Foto: WUR.

Een enkele boer wil passend binnen zijn bedrijfsvoering kleine stappen zetten met bijvoorbeeld weidevogelranden langs maisland of kruidenrijke randen langs grasland. Voor veel boeren in Achterberg zijn kruiden echter 'onkruiden' die ze liever niet zien.

Voor sommige mensen is dat onbegrijpelijk. We denken dat we het wel begrijpen gezien de cultuur/historische plaats van de boeren alhier. Als WBW denken we echter wel dat een strook met kruiden prima past in het rantsoen, gezond is, rijk aan mineralen en goed voor de structuur van het ruwvoer. Dat gaat nauwelijks ten koste van de totale opbrengst, sterker nog, tot een klein % van dit voer in het rantsoen brengt hogere opbrengsten en lagere kosten met zich mee. Maar niet iedereen kan gemakkelijk zo'n stap nemen, daar is tijd voor nodig. Op het weidevogelsymposium op 7 november in Nijkerk sprak Alex Datema, melkveehouder uit Groningen en voorzitter van BoerenNatuur.nl dat het bij hem 25 jaar heeft geduurd voordat de omslag naar het denken in hoe boeren ook anders kan helemaal rond was. "Ga niet te snel, neem de mens mee bij veranderingsprocessen", zo is zijn dringende advies. Aan de ander kant is het de vraag of 25 jaar, nu we in 2019 al de problemen onder ogen zien, niet te lang duurt.

Daarbij zeggen we als WBW dat er wel perspectief moet zijn op de lange termijn om stappen te kunnen zetten. Perspectief vanuit de overheid, de voedselketen, de financiers, de landelijke bestuurders. Dit alles wetende kunnen we toch vrijuit wat fantaseren op grond van andere voorbeelden in Nederland. Wat te denken van het volgende scenario; Binnenveld-melk en Binnenveld-kaas, kwaliteitsproducten met gegarandeerde herkomst, in de schappen van Jumbo, AH, de Coöp etc. in alle omliggende winkels in de kernen. Een totale geldstroom naar de betrokkenen die groter is als nu. Met een lokale verwerking, lokale handel en distributie. Misschien heet het ook wel Foodvally zuivel. Terug naar vroeger? Nee, een volgende stap in de toekomst. Of dit scenario over 25 jaar werkelijkheid is geworden we zullen het zien.

SOVON en de vogelbescherming

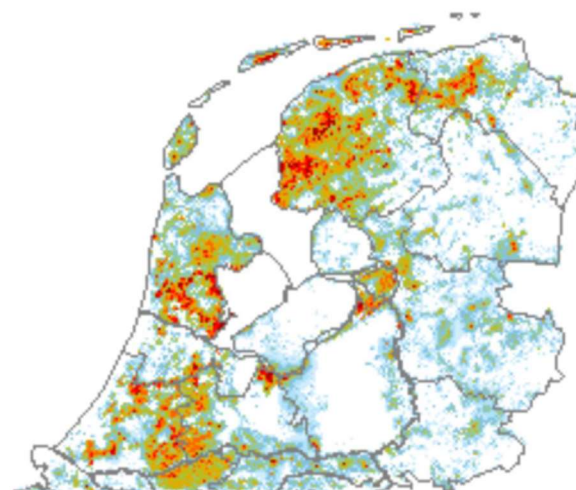
SOVON heeft dit jaar een nieuwe vogelatlas uitgebracht. Bijgaand een foto van een deel van de kaart van het verspreidingsgebied van de Grutto.

De kaart geeft aan dat er wel degelijk veel grutto's in het Binnenveld zijn, het rood kleurt de kaart. Dat weten we natuurlijk ook vanuit onze eigen waarnemingen en resultaten. Van SOVON en de Vogelbescherming verwachten we dan ook een ondersteuning voor onze initiatieven voor het behoud van onze weidevogels. Deze ondersteuning is er ook wel maar daar moeten we wel voor praten. We zien een ontwikkeling waarbij bijna alle aandacht gaat naar de weidevogelkerngebieden en niet naar gebieden zoals Het Binnenveld. Het Binnenveld is geen weidevogelkerngebied in de kaarten van de

beleidsmakers en dan wordt het moeilijker. De Vogelbescherming richt zich wel op mooie nieuwe initiatieven met Weidevogelmelk, Red de Rijke Weide en andere (vaak regionale) projecten. Of en hoe Vogelbescherming Nederland ook kan en wil bijdragen aan weidevogelbescherming in het Binnenveld is daarom ook één van de medebepalende factoren voor het uiteindelijke behoud van de weidevogels hier.

**Grutto
broedvogels
dichtheid
2013-2015**

Het nieuwe weidevogelplan van de ANV Het Binnenveld

Op 9 maart 2018 is de 'Werkgroep weidevogelbeheer Binnenveld' opgericht, een initiatief van de ANV Het Binnenveld. De 4 deelnemende partijen zijn LTO Rhenen-Veenendaal, de ANV, de beide collectieven Utrecht Oost en Veluwe West en de weidevogelaars WBO en WBW. Vervolgens heeft deze werkgroep het initiatief opgepakt om een nieuw weidevogelplan te maken, bij voorkeur breed gedragen door meerdere partijen en te financieren door de omliggende gemeentes en de ANV. WBW heeft ervoor gekozen de projectgroep met Willem Rienks, Otto Vloedgraven en Henk van Paassen te ondersteunen met advies en o.a. de organisatie van gesprekken in het veld. Op 25 september was er een startbijeenkomst bij boerderij 'De Hooilanden' met diverse betrokken partijen bijeen. Het is aan de opstellers van het plan om de uitdaging aan te gaan om op basis van o.a. de bovenstaande factoren een richting gevend plan te schrijven. Daarvoor vinden o.a. ook gesprekken plaats met boeren aan de keukentafel.

De gesprekken met boeren verlopen plezierig. Veel boeren schuiven aan. Ons inziens zijn de gesprekken met de beleidsmakers in de regio en de terreinbeheerders van doorslaggevende betekenis. Boeren kunnen ook meedoen maar zullen pas werkelijk stappen zetten als er perspectief is voor de langere termijn. Daarvoor moeten de kaders op landelijk en regionaal niveau duidelijk zijn. WBW is blij met het initiatief van de ANV voor het schrijven van een nieuw weidevogelplan. Misschien wel op dit moment de enige weg waarbij we nog kunnen werken aan het behoud van de weidevogels. We hopen op een mooi breed gedragen plan en uiteraard op maatregelen die ook echt genomen worden met als resultaat het behoud van onze weidevogelpopulatie of zelfs het vergroten daarvan.

Terug naar de eerste zin van dit hoofdstuk; "Het voorspellen van wat komen gaat is niet zo gemakkelijk". We schetsten een 4-tal ontwikkelingen. Stel nou dat die allemaal positief uitpakken dan hebben we over 10 jaar een weidevogel oase in het Binnenveld. Stel twee van de vier gaan goed dan blijven er nog weidevogels in het gebied, welke, hoeveel en waar en voor hoe lang dan nog is de vraag. En als alle 4 de ontwikkelingen niet goed uitpakken wat dan?

Het kan nog steeds, er is nog steeds veel goodwill bij boeren en burgers, maar daarmee komen we er niet. Het is nu de tijd voor goede maatregelen: betaalde maatregelen voor de boer in de vorm van weidevogelpakketten, maatregelen te nemen door de terreinbeheerders, ondersteunende maatregelen door gemeentes en andere partijen. Wij houden ze nog steeds graag in de lucht.

Financiën

Vergoedingen gespaarde nesten

Dit jaar zijn de legselvergoedingen voor boeren gelijk aan die van vorig jaar. De gemeente Rhenen verstrekt deze vergoedingen. De uitbetaling aan de boeren wordt via de Agrarische Natuur Vereniging Het Binnenveld verzorgd. Onder de boeren met uitgekomen nesten (zie resultaten overzicht) wordt een bedrag van in totaal € 1500, = verdeeld. De bedragen per weidevogel zijn verschillend. Omdat er minder nesten zijn en we hetzelfde geld kunnen verdelen zijn de vergoedingen dit jaar wat hoger dan vorig jaar.

Kievit Uitgebroed € 25,--

Grutto Uitgebroed € 50,--

Scholekster Uitgebroed € 50,--

Tureluur Uitgebroed € 50,--

De uitbetaling loopt via de Agrarische natuurvereniging (ANV) Het Binnenveld.

Foto: Peter Pfeifer. Scholekster bij de Grift met een zoetwatermossel.

De werkgroep WBW is de gemeente Rhenen zeer erkentelijk voor de huidige vergoedingen en de ANV voor de uitbetalingen.

Voor 2020 is door de gemeente Rhenen wederom de toezegging gedaan om de legselvergoedingen ter beschikking te stellen. Het gaat weer om een bedrag van Euro 1500,= en daar zijn wij heel blij. Met dat geld kunnen we de boeren ook in 2020 weer een legselvergoeding bieden. Niet dat men het daarom doet maar het is wel een steuntje in de rug en geeft de waardering aan voor het meewerken aan de instandhouding van onze weidevogels in het Binnenveld.

Het IVN Veenendaal-Rhenen

Onze werkgroep is één van de werkgroepen van het IVN Veenendaal-Rhenen. We maken gebruik van de Groenhof en we kunnen voor onze activiteiten gebruik maken van een budget. Het budget van het IVN is bedoeld voor de vrijwilligers en voor activiteiten ten behoeve van dat vrijwilligerswerk. Denk daarbij aan PR werk, materiaal voor educatie, excursies, avonden van overleg, het jaarverslag etc.

Sponsors

Erg blij zijn we met onze sponsors uit Achterberg en Rhenen. Zij adverteren in dit jaarverslag. Elk jaar kunnen we rekenen op een bijdrage van zo'n 20-tal sponsors, veelal ondernemers uit het Binnenveld en Rhenen. Ontzettend fijn.

Ook sponsor worden als bedrijf of als particulier? Meld je dan aan bij ons.

Geld voor directe maatregelen in het veld. WBW heeft ook een eigen rekeningnummer waar op het geld van de sponsors en de opbrengsten van de film staan. Dit beheert de werkgroep zelf. De middelen op deze rekening komen direct ten goede aan activiteiten in het veld zoals voor de inzet van een drone. Als boeren of burgers specifieke maatregelen willen treffen ten behoeve van de

weidevogels zoals het aanleggen van plas-dras dan worden middelen gezocht bij het Collectief Utrecht Oost en anderen. Wij kunnen dan vanuit onze voorziening hieraan ook bijdragen.

Roelof de Jong (Coördinator WBW), T: 06 – 13 26 92 80. E: rtdejong@planet.nl

1.11 Planten

fort Rijnauwen

Net als voorgaande jaren zijn we in februari naar fort Rijnauwen in Bunnik geweest voor onze sneeuwklompjes-wandeling. Daarna zijn we met elkaar pannenkoeken gaan eten.

In april zijn we gestart met het avondprogramma. De eerste twee keer stonden in het teken van de mossen. De eerste keer zijn we naar Kwintelooijen gegaan en de week daarna zijn een aantal mensen bezig geweest met het de-

termineren van de mossen. Omdat er al een aantal jaren weinig belangstelling is voor deze determinatieavond en de mensen die wel aanwezig waren het gevoel hadden hier niet verder mee te komen hebben we besloten dit onderdeel niet meer in het programma van 2020 op te nemen. Bij voldoende belangstelling is het misschien mogelijk om een keer de hulp van een deskundige in te roepen.

- ✓ In de volgende maanden tot de zomerstop stonden er nog 11 activiteiten op het programma;
- ✓ Voor de rondleiding van de tuin van Remmerstein o.l.v. Piet Knopperts op 13 mei was veel belangstelling;
- ✓ De overige avonden zijn we naar de ons bekende plekken geweest;
- ✓ Na de zomerstop volgden nog twee avondexcursies;
- ✓ In september was het weer tijd voor de paddenstoelenexcursies op de maandagmiddag. En we hadden dit jaar een geweldig paddenstoelenseizoen! Omdat er voor de geplande determinatie-avond onvoldoende belangstelling was, is deze avond niet doorgegaan. Op de bijeenkomst in november is besloten om zo'n avond niet meer in de planning op te nemen.

Het aantal deelnemers per avond was verschillend. Het varieerde over het algemeen tussen de 6 en 10 personen. De best bezochte avonden waren de rondleiding door de tuin van Remmerstein en een excursie bij plantage Willem III waar iemand van buiten het IVN ons het door haar ontdekte *duivelsnaaigaren* wilde laten zien. Op de maillijst van de plantenwerkgroep staan ruim 20 personen.

Op de bijeenkomst van 25 november 2019 is het jaarprogramma van 2020 vastgesteld. Tineke Wouda heeft dit uitgewerkt. Magda Buijs heeft aangegeven dat ze in 2020 voor het laatste contactpersoon van de plantenwerkgroep is.

We hopen dat in 2020 weer veel fijne en leerzame excursies hebben.

Magda Buijs (coördinator), T: 0318 - 51 36 41, E: mag.buijs@hetnet.nl

Klein warkruid (*Cuscuta epithymum*), ook wel *duivelsnaaigaren* genoemd, is een plant uit de warkruidfamilie (*Cuscutaceae*). Het is een eenjarige plant die als Europese stengelparasiet leeft op heidesoorten, brem, gaspeldoorn en soms op tormentil (bron: wikipedia).

1.12 Bomen en Openbaar Groen

De werkgroep zet zich in voor een duurzaam ecologisch groen- en boombeheer in Veenendaal. Doelstelling daarbij is het bevorderen van duurzaam ecologisch openbaar groenbeheer en het bevorderen van duurzaam (laan)boombeheer met een hoog percentage aan inlandse bomen. De werkgroep is een overlegplatform voor de gemeente Veenendaal en heeft daartoe regelmatig overleg met enkele medewerkers van de afdeling Groen van de gemeente.

In 2019 zijn tijdens het groenoverleg onder andere de volgende onderwerpen aan de orde gekomen:

- ✓ verdere ontwikkeling van bomenkap i.v.m. essentaksterfte en de vervanging van al deze gekapte bomen;
- ✓ onderhoud park Ruisseveen; dit onderwerp is ook uitgebreid besproken in de raadscommissie dankzij een bevlogen burger;
- ✓ Idylle (in Oost); helaas nog geen toezegging gedaan door de gemeente.

Ook in 2019 zijn wij weer een keer uitgenodigd als stakeholder om mee te denken over de nieuwe omgevingsvisie voor Veenendaal. Deze visie zal in 2020 verschijnen.

Dankzij een actieve bewoonster is er in november een Tiny Forest aangeplant. Op de plantdag was de werkgroep aanwezig en heeft meegeholpen met de aanplant van de vele boompjes.

Aanplanten Tiny Forest

In februari heeft een werkgroepslid een pitch mogen houden bij het duurzaamheidscafé over hoe je zelf aan de gang kan gaan met biodiversiteit rondom je eigen huis.

Plannen voor 2020

Voortzetting van het groenoverleg met daarin onder andere aandacht geven aan duurzaam groen beheer en het stimuleren van de biodiversiteit in Veenendaal. Mede door de eikenprocessierups is dit onderwerp ook doorgedrongen bij de gemeente. De werkgroep zal bekijken hoe dit onderwerp verder onder de aandacht kan worden gebracht, ook onder de burgers van Veenendaal.

Verder ook weer ingaan op uitnodigingen van informatieavonden over bouwplannen en dergelijke die georganiseerd worden door de gemeente om ook daar onze inbreng te geven.

In 2020 zal het concept van de omgevingsvisie verschijnen. De werkgroep zal de verdere ontwikkeling hierin blijven volgen.

Leden van de werkgroep: Carlo van de Weerd en Bert de Ruiter.

Carlo van de Weerd (coördinator), T: 0318 - 561 134, M: 06 - 51 38 86 88, E: kh.vd.weerd@hccnet.nl

1.13 Vogels

De belangrijkste activiteit in 2019 was het organiseren van een aantal vogelexcursies.

In de periode van april tot juli zijn we zes keer op een dinsdagavond en eenmaal op een vrijdagavond op stap geweest. Deze excursies gaan naar locaties in de regio en duren ongeveer twee uur.

Daarnaast zijn we in mei naar de Zouweboezem in Lexmond geweest waar we de puperreiger hebben gezien. Deze excursie werd georganiseerd i.s.m. de Vogelwerkgroep van IVN Nieuwegeijn-Ijsselstein.

Het aantal deelnemers varieerde per excursie van 5 tot 15 deelnemers. Uiteraard spelen de weersomstandigheden op de desbetreffende avond een belangrijke rol maar blijkbaar ook de datum. Veel leden gaan al vroeg in het jaar op vakantie. Het gevolg is dat het aantal deelnemers vroeg in het voorjaar relatief hoog is en daarna geleidelijk afneemt.

In 2019 waren er 38 mensen lid van de Vogelwerkgroep.

Henk van Reuler (coördinator), T: 0317 – 356 248, E: vanreuler@hotmail.com

Waarneming: Geelgors

1.14 De Zwammen

Voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar heeft het IVN de jeugdnatuurclub 'De Zwammen'. De Zwammen had in 2019 totaal 6 deelnemers. Naast een educatieve excursie zijn de jongeren bezig geweest met werken in de natuur. Het opschonen van bospercelen en het knotten van wilgen zijn ieder jaar terugkerende activiteiten. In 2019 zijn 4 activiteiten georganiseerd. De werkgroep 'De Zwammen' telt twee actieve leden.

Prestaties 2019:

- ✓ Onderhoud Landgoed Kernhem
- ✓ Excursie Blauwe kamer
- ✓ Wilgen knotten op erf te Ederveen

De groep heeft in 2019 nauwelijks kosten gemaakt. De kosten die er waren voor drinken en versnaperingen en vervoer zijn door de werkgroep leden zelf betaald.

De werkgroep bestaat uit: Martijn Stip en Bert Budding.

Martijn Stip (coördinator), T: 0317 - 61 99 35, E: stipenreijnierse@gmail.com

1.15 Groene Blad, Internetsite en nieuwsbrief

Groene Blad

In 2019 zijn vier uitgaven van het Groene Blad gemaakt, te weten in februari, mei, augustus (thema-nummer) en oktober (een gecombineerd herfst-winternummer). In een oplage van een kleine 500.

Het Groene blad

Internetsite

De website wordt ongeveer duizend keer per maand bezocht. Circa tweehonderd bezoekers per maand keren meer dan eens terug. De pagina Natuurpaden wordt veruit het meest wordt bezocht. In verband met vele actualisaties vergde het bijwerken van de website een behoorlijke inspanning.

Nieuwsbrief

In 2019 is de maker van de maandelijkse nieuwsbrief (Henk te Paske) toegevoegd aan de werkgroep. De nieuwsbrief verscheen in 2019 twaalf maal. De nieuwsbrief wordt verzonden per mail aan ruim 350 adressen, Daarnaast is deze te lezen via onze website.

De leden van de werkgroep zijn: Peter van Krugten, Nico Bosman (Redacteur Groene Blad), Arie Bons (Webmaster) en Henk te Paske (redacteur nieuwsbrief).

Peter van Krugten (coördinator), T: 0318 – 510 041, M: 06 - 26 34 64 39, E: peterk42@hetnet.nl

1.16 PR-werkgroep

De werkgroep is 7 maal in vergadering bijeen gekomen en heeft zich hoofdzakelijk beziggehouden met promotie van het IVN en ledenwerving. Met behulp van vele andere leden waren wij aanwezig op de bijenmarkt, de oogstdag van de Eekhoeve en de belangrijkste wandelingen. Helaas moesten wij verstek laten gaan op de geraniummarkt bij gebrek aan mankracht. Ook voor de Cuneramarkt was er te weinig animo

Op 20 maart jl. zijn Peter en Gerard aanwezig geweest op een trainingsdag met als thema: “dementie en ouderen”. Behalve een uitgebreide uitleg over de ziekte van Alzheimer werd ook gekeken wat wij als IVN kunnen betekenen voor deze steeds groter wordende groep. Peter van Krugten heeft onze afdeling vertegenwoordigd op wereldalzheimerdag op 21 september jl.

De activiteiten van de PR-werkgroep en de werkgroep activiteiten op verzoek hebben vele raakvlakken. Deze laatste werkgroep is bij uitstek geschikt om het IVN onder de aandacht te brengen bij het grote publiek en dit is dan ook op grote schaal gebeurd, mondeling en middels ons foldermateriaal. Van tijd tot tijd heeft ons dat ook nieuwe leden opgeleverd.

De verkoop van artikelen uit ons winkeltje lijkt redelijk stabiel. Doel van onze stand is voor al voorlichting en winst op de artikelen is gewoon mooi meegenomen.

De werkgroep heeft vijf leden: Peter van Krugten, Bert Berg, Henk de Kleuver, Gerard van Huffel en Cokkie Gadella.

Cokkie Gadella (coördinator), T: 0318 – 550 806, E: pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

1.17 Cursussen en Lezingen

In 2019 is de moestuincursus met gehouden. Het cursusbedrag was € 12,50. In totaal hebben 12 deelnemers meegedaan aan de cursus van 3 avonden plus 1 excursie.

Gedurende de cursus ontvingen deelnemers zaden en plantjes welke van het cursusgeld betaald werden. (Kosten voor zaden, potgrond, compost, koffie, thee, koekjes).

De inkomsten waren € 150. De uitgaven zijn niet genoteerd maar zijn wel bij de penningmeester gedeclareerd. We zijn met uitgaven binnen het bedrag van de inkomsten gebleven.

Docenten: Saskia Koolen en Dorthy Reijn.

Op 4 juni 2019 verzorgde gedragsecoloog Bram Mabelis een lezing in De Groenhof over bosbeheer.

In de Boswachterij Amerongse Berg zijn de laatste jaren veel bomen gekapt. Vooral kaalkap heeft veel verontwaardigde reacties van burgers opgeleverd. Welke invloed heeft kaalkap op het bosecosysteem? Kan de biodiversiteit van een bosgebied daarbij behouden blijven?

1.18 NatuurWerkt!

NatuurWerkt! kan tevreden terugkijken op het jaar 2019. Het 6de jaar alweer van "NatuurWerkt!". Maar wat hebben we zoal beleefd en gedaan dat jaar?

De werkochtenden op het terrein van landgoed Remmerstein, landgoed Prattenburg en Staatsbosbeheer zijn in goede harmonie verlopen. De opdrachtgevers/eigenaren waren volop tevreden over de uitgevoerde werkzaamheden.

We zagen vrij veel verloop onder de deelnemers. Gelukkig was het vertrek vaak het gevolg van het verkrijgen van een betaalde baan. En dat is nu net het belangrijkste doel van onze activiteiten.

Een van onze deelnemers had met zijn fiets op weg naar de werkochtend op Remmerstein een onfortuinlijke aanrijding met een voetgangster. In plaats van werken ging hij met de ziekenwagen naar het ziekenhuis. Daar werd een gebroken sleutelbeen geconstateerd. Een langdurige herstelperiode volgde, mede omdat de breuk niet goed heelde.

Eind december hadden we te maken met 59 deelnemers.

- ✓ Op Remmerstein werden 52 dinsdagochtenden gewerkt met een gemiddelde van 13 personen;
- ✓ Op Prattenburg werden 50 woensdagochtenden gewerkt met een gemiddelde van 8,4 personen;
- ✓ Op de terreinen van het Staatsbosbeheer werden 49 donderdagochtenden gewerkt met een gemiddelde van 8,9 personen per werkochtend.

Op zaterdag 1 juni brachten we met 9 personen een zeer interessant bezoek aan voormalig deelnemer en nu schaapherder in vaste dienst, Bosse van Swaay, in de omgeving van Loon op Zand. Met verve vertelde Bosse over zijn kudde schapen en een aantal geiten, bewaakt door 2 zeer gehoorzame bordercollies.

Gereedschap

Als belangrijkste stuk gereedschap geldt zonder meer de Sneeboer spade. Met de aankoop van nog eens 3 stuks kwam het totaal op 13. De 14de ligt helaas ergens in het bos tussen Veenendaal en Amerongen. Vooral als het gaat om het verwijderen van ongewenste begroeiing zijn deze spades, hoewel niet goedkoop, erg effectief.

Het afknippen of zagen van struiken of kleine boompjes leidt veelal tot ongewenste hergroei waardoor uitspitten de meest doelmatige oplossing blijkt.

Voor het omzagen van bomen tot ongeveer 10 cm doorsnede werden enkele grote beugelzagen aangeschaft.

PR

In het afgelopen jaar werden er 1000 stuks nieuwe flyers gemaakt door drukkerij Cunera in Rhenen.

Behalve enkele artikelen in de regionale bladen kreeg “NatuurWerkt!” landelijke bekendheid vanwege een artikel met foto in de zaterdag magazine van het dagblad Trouw. Onder anderen het landelijk IVN reageerde hierop zeer positief. In het voorjaar van 2020 wil het IVN een reportage maken over “NatuurWerkt!”.

Vrijwilligersfeest

Op 21 november vond voor de 6de keer het inmiddels traditionele vrijwilligersfeest plaats.

’s Middags werden we ontvangen in het koetshuis van Prattenburg en daarna rondgeleid in het park rondom het kasteel door mevrouw Van Asch van Wijck.

Daarna vertrokken we naar Remmerstein, waar we in het landhuis enkele uurtjes in een gezellige sfeer doorbrachten. Er bleek voldoende eten en drinken te zijn voor de groep van ongeveer 60 personen.

Groot was de verrassing toen mevrouw Saskia von Geldern een aantal fraai ingebonden verslagen met foto’s van de dinsdagochtenden van de afgelopen jaren aanbod. Een grote wens was hiermee in vervulling gegaan.

Net als het vorige jaar werd ook weer de wisseltrofee uitgereikt aan een deelnemer met de meeste werkuren in het afgelopen jaar. Deze keer was John van der Salm de gelukkige.

Op 15 augustus werd er ’s middags in de tuin van Remmerstein een gezellige barbecue georganiseerd.

ARBO

In januari kregen we van een instructeur 2 instructielessen EHBO gericht op veldhulpverlening. In grote lijnen weten we nu wat er gedaan moet worden, als er zich in het veld een incident voordoet, dat direct ingrijpen vereist. Tijdens de evaluatie werd de wens geuit om regelmatig herhalingslessen te volgen.

Op 23 september werd in De Groenhof instructie gegeven over verbandleer.

Financiën

Mede dank zij bijdragen van de landgoedeigenaren en van het VeenendaalFonds hebben we het jaar 2019 met een klein batig saldo kunnen afsluiten. Een heel mooi resultaat!

Ook voor het jaar 2020 hebben we al een paar toegezegde donaties. Het ziet er naar uit dat we voorlopig geen beroep hoeven te doen op de kas van IVN Veenendaal-Rhenen.

2020

Wat zal het jaar 2020 ons brengen? We gaan door op de ingeslagen weg. Het aantal deelnemers zal mogelijk nog iets stijgen gezien de huidige contacten met gemeente en welzijnsorganisaties.

Onze opdrachtgevers zullen in principe dezelfde zijn, maar ook Kwintelooijen komt steeds meer in beeld als werkgebied.

Het zou erg fijn zijn als we het leidinggevend team, ook wel Raad van Elf genaamd, zouden kunnen uitbreiden met een of meerdere personen.

We zullen ook in 2020 ons best doen onze succesvolle NatuurWerkt! formule verder te verspreiden.

Bert Berg (coördinator), T: 0318 – 472 14, M: 06 - 33 10 61 73, E: bberg@hetnet.nl

1.19 Moestuin De Duiventoren

Sinds begin 2019 is door de eigenaren van Landgoed Remmerstein aan de Oude Veense Grindweg (bij de oude Duiventoren) te Rhenen een moestuin met een oppervlakte van ca. 1000 m² ter beschikking gesteld aan IVN Veenendaal-Rhenen. Op termijn is verdere uitbreiding niet uitgesloten.

De duiventoren, gebouwd in 1725, rondom omgeven door een gracht en gevuld door kwel- en regenwater, is een cultureel-historisch monument, dat in 2017 in oude staat hersteld is.

De duiventoren doet voor de moestuin dienst als af te sluiten opslagruimte voor gereedschap en als schuilplaats bij regen.

De moestuin was nogal verwaarloosd en er was eerst groot onderhoud en compost nodig alvorens deze voor zaai- en plantgoed geschikt was. Begin 2019 is om te beginnen de helft van de kavel in gebruik genomen. Najaar 2019 is gestart met het gebruiksklaar maken van de tweede helft van de moestuin.

Al een eind op weg in april 2019

In 2019 zijn bedden met diverse soorten groenten, aardappelen en kruiden en ook een stuk met snijbloemen gerealiseerd. De bloemen hebben als extra functie het aantrekken van insecten.

De eerste oogst dit jaar was per gewas sterk wisselend. Sommige deden het boven verwachting, andere bleken niet goed te gedijen.

De teelt en de te gebruiken zaden en plantgoed zijn in principe biologisch, dus zonder gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Ook het bewerken van de grond wordt zo ecologisch mogelijk uitgevoerd, onder meer door middel van het gebruik van mulchmateriaal.

In 2019 is gestart met een vaste kernploeg van vijf vrijwilligers. Daarnaast is er een ring van ca. acht (flex-) vrijwilligers voor door de week en voor de 'IVN-Moestuindagen' op enkele zaterdagen in het seizoen.

Op de tijden, afhankelijk van het seizoen één tot twee dagdelen per week en af en toe een zaterdag, dat er op de moestuin wordt gewerkt is minimaal één van de coördinatoren van de moestuin aanwezig om e.e.a. te coördineren. De coördinatoren en tevens aanspreekpunt voor Annelou Evelein, mede-eigenaar van landgoed Remmerstein, zijn Dorthy Reijn en Ida Marsman.

Bij de start eind februari 2019

Het idee is om op termijn naar analogie van de IVN werkgroep NatuurWerkt! vrijwilligers met afstand tot de arbeidsmarkt of andere sociaal kwetsbare personen via o.a. 'Veens', de lokale welzijnsorganisatie, Netwerk voor jou, Veenendaal en St. Vluchtelingenwerk te werven.

De eigenaren van landgoed Remmerstein zijn heel tevreden met de manier waarop wij ons ingezet hebben en de resultaten. De moestuin past in het hele plaatje van een levend en levendig landgoed. In die zin krijgen we dan ook toestemming om verder te gaan.

Het is de bedoeling dat de moestuin op termijn financieel onafhankelijk wordt. Jaarlijks terugkerende kosten voor pacht, hand- en spandiensten van Remmerstein, zaai en plantgoed, gereedschap en dergelijke zullen in de toekomst bekostigd worden door de verkoop van de opbrengsten van groente en fruit.

De eerstkomende vijf jaar zal de oogst vanwege het zich nog ontwikkelende evenwicht, onder andere gezien de staat van de bodem, nog bescheiden zijn. Het bestuur IVN Veenendaal-Rhenen heeft toegezegd dat de afdeling die periode garant staat voor deze kosten.

En de eerste oogsten

Met de moestuin streven we de volgende doelen na:

- ✓ Door de moestuin zoveel mogelijk in het landschap in te passen een bijdrage leveren aan de landschappelijke waarden van het oude cultuurlandschap van de regio. In dat kader past de beoogde haag waarvoor we op uw fonds een beroep doen;

De eerste rondleiding in augustus

- ✓ Het dichterbij brengen van de productie van voeding is bijzonder actueel. De moestuin kan als educatieve plek voor een excursie van de scholenwerkgroepen gebruikt worden. Kinderen kunnen kennis maken met hoe gewassen groeien, wat daar allemaal voor nodig is en, waar mogelijk, zelf ervaren door zaaien, wieden en oogsten
- ✓ Bevorderen van biodiversiteit. De moestuin wil niet alleen een plek zijn voor productie maar ook bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit door inheemse planten en struiken aan te planten, om op die manier insecten en vogels aan te trekken
- ✓ De moestuin kan een plek zijn waar volwassenen kennis kunnen maken met het kweken van groenten/kruiden/fruit. De moestuin wordt vanaf 2020 ingepast in de jaarlijks door IVN Veenendaal-Rhenen verzorgde cursus ecologisch moestuinieren;
- ✓ Voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt / asielzoekers / mensen met een beperking kan de tuin een waardevolle dagbesteding zijn.

Dorthy Reijn (coördinator), M: 06 - 11 16 84 31, E: d.reijn@xs4all.nl

1.20 Vertrouwenspersoon

Het afdelingsbestuur heeft in 2014-2015 in navolging van het landelijk beleid een afdelingsbeleid ontwikkeld ten aanzien van ongewenst gedrag en seksueel misbruik en daar tevens een vertrouwenspersoon aan gekoppeld.

In 2015 ben ik door de ALV benoemd tot vertrouwenspersoon van onze afdeling.

Het landelijk geactualiseerde beleid 'in Veilige Handen' is zomer 2018 vastgesteld door de Landelijke Raad. De verdere implementatie daarvan is aan de lokale afdelingen.

Vanuit verschillende vertrouwenspersonen en besturen bleek er behoefte aan kennisdeling en uitwisseling in de regio.

Tijdens de door onze regionale vrijwilligersconsulent Charlotte Robben in januari 2019 georganiseerde bijeenkomst voor vertrouwenspersonen en bestuursleden is besloten tot een provinciaal netwerk van vertrouwenspersonen. Dit platform wordt gevormd door in totaal 9 vertrouwenspersonen, van zeven afdelingen van de provincie Utrecht en de afdeling Gooi en omstreken. De afdelingen Amersfoort en Eemland e.o. delen één vertrouwenspersoon en de afdeling Gooi en Omstreken heeft zowel een vrouw als een man heeft als vertrouwenspersoon. Deze combinatie wordt overigens als het meest wenselijk beschouwd.

Sylvana Bouwens, vertrouwenspersoon bij IVN Heuvelrug & Kromme Rijn en met ruime ervaring als vertrouwenspersoon, heeft aangeboden het platform ook inhoudelijk te ondersteunen.

Doel van dit platform is:

- ✓ een gezamenlijk beeld van de functie inhoud van de vertrouwenspersoon binnen het IVN;
- ✓ Het uitwisselen en leren van elkaars kennis en ervaring;
- ✓ Het ondersteunen van elkaar bij het adviseren aan het bestuur over het afdelingsbeleid;
- ✓ Het ontwikkelen van preventie van ongewenste omgangsvormen;
- ✓ Indien gewenst sparren over de aanpak van meldingen;
- ✓ Het tijdens de platformbijeenkomsten evalueren van de aanpak van complexere meldingen, uiteraard met behoud van volstrekte anonimiteit van betrokkenen.

Het platform is in 2019 tweemaal bijeen geweest.

Tijdens deze bijeenkomsten is naast casuïstiek verder gewerkt aan het nadere uitwerking van het profiel van de vertrouwenspersoon en afgesproken dat presentaties en overige relevante stukken en literatuur gedeeld worden op de besloten site van "Ons IVN"

In vervolg op deze twee bijeenkomsten heeft op 25 januari 2020 een derde platformbijeenkomst plaatsgevonden. Hierbij was ook aanwezig: Wander van der Kolk: Directeur Communicatie, Marketing & Programma's / Lid Landelijke IVN vertrouwenscommissie.

Hierbij heeft Wander het addendum op "In Veilige Handen, IVN" dat deze zomer door de Landelijke Raad moeten worden vastgesteld toegelicht. Ook is de taakverdeling tussen de landelijke vertrouwenscommissie en de vertrouwenspersonen van de afdelingen besproken. Vast stond al eerder bij (vermoeden van) seksueel ongewenst gedrag en strafbare feiten dit altijd ook bij de landelijke

In Veilige Handen
Het voorkomen van seksueel misbruik
en ander ongewenst gedrag

commissie moeten worden gemeld en ook door haar in behandeling wordt genomen. De commissie maakt bij seksueel ongewenst gedrag ook gebruik van externe deskundigheid.

De landelijke commissie is er ook om desgewenst de vertrouwenspersonen te adviseren over de aanpak van voorkomende meldingen.

Activiteiten binnen de afdeling in 2019:

- ✓ Artikel over de rol van de vertrouwenspersoon in het februarinummer van het Groene Blad;
- ✓ Naam vertrouwenspersoon en E-mail vertrouwenspersoon@ivnveenendaal-rhenen.nl op site;
- ✓ Presentatie op ALV door vertrouwenspersoon over haar rol en mogelijkheden;
- ✓ Afhandeling van één melding.

Jaarplan 2020

- ✓ Bestaan vertrouwenspersoon onder aandacht van de leden houden. Onder andere door weer een artikel in Groene Blad, artikel op de afdelingssite;
- ✓ Deelname aan en evaluatie tijdens coördinatorenoverleg en desgewenst in ledenvergadering;
- ✓ Overleg met bestuur over signaleringsmogelijkheden en preventie ongewenst gedrag;
- ✓ Deelname provinciaal platform vertrouwenspersonen. Organisatie van en gastvrouw/heer voor bijeenkomsten met lunch gebeurt bij toerbeurt;
- ✓ Charlotte Robben ondersteunde als provinciaal consulent vrijwilligers het platform bij het opstarten. In 2020 organiseert en neemt ze niet langer deel aan het platform;
- ✓ Deelname (bij)scholing vertrouwenspersonen. Dit wordt door het landelijk bestuur gefaciliteerd in 2020. De invulling en data invulling worden nog bekend gemaakt.

Ida Marsman (vertrouwenspersoon), T: 0318 – 524 696, E: imarsman@xs4all.nl